

۹ مقام معظم رهبری معمار شورای عالی انقلاب فرهنگی است

بخشی از آنچه مقام معظم رهبری به عنوان ثمرات انقلاب مطرح می‌کنند مربوط به حوزه فرهنگی و اجتماعی است و در جاهایی هم کم‌کاری‌هایی دیده می‌شود. شورای عالی انقلاب فرهنگی نام بزرگی دارد و فضای ذهنی وسیعی را تصویر می‌کند. ابتدا مروری بر گذشته داشته باشیم. برخی حاشیه‌ها نیز از درون شورای عالی رسانه‌ای می‌شود؛ با توجه به این مساله نگاهی به داخل شورای عالی انقلاب فرهنگی و افت‌وخیزها داشته باشید.

شورای عالی انقلاب فرهنگی ادامه خود انقلاب و به لحاظ نهادی ادامه شورای انقلاب است. شورای انقلاب اولین نهادی بود که بعد از پیروزی برای راهبری انقلاب اسلامی تشکیل شد. اگر مصوبات شورای انقلاب و دولت موقت را دنبال کنیم، زوایایی از تصمیم‌سازی در دهه اول انقلاب راجع به حوزه فرهنگ و دانشگاه می‌بینیم؛ از جمله شکل‌گیری ستاد انقلاب فرهنگی است. این ستاد متعلق به سال ۱۳۵۹ است. یکی از تصمیمات ستاد انقلاب فرهنگی، تعطیلی دانشگاه بود تا تحولاتی اساسی در محیط دانشگاه اتفاق بیفتد.

می‌توان گفت معمار شورای عالی انقلاب فرهنگی، رهبر معظم انقلاب است. از همان بدو تولد انقلاب بنا بر ایده و پیشنهاد ایشان این شورا شکل گرفت و حضرت امام هم با آن موافقت کردند. جزئیاتی که مربوط به الزام‌آور بودن مصوبات شورای عالی است، در رفت‌وآمد بین حضرت آقا و امام مشخص شد. فلسفه وجود شورای عالی انقلاب فرهنگی، تحول در حوزه فرهنگ و علم و دانش است. لذا شورای عالی انقلاب فرهنگی را باید شورای تصمیم‌سازی کلان برای دو حوزه «علم و فناوری» و «فرهنگ» دانست؛ عرصه‌هایی که حضرت آقا برای شورا، مأموریت قائل هستند.

تحولات حوزه علم و فرهنگ تا چه اندازه مربوط به این نهاد است؟ پاسخ به این سوال کار بسیار مشکلی است. البته می‌توان گفت چه اقداماتی انجام شده است. اقدامات شورای عالی در چند عرصه متفاوت صورت گرفته که در ادامه عرض خواهیم کرد.

خود انقلاب، یک انقلاب فرهنگی بود. آثاری را که انقلاب بر جای گذاشت هیچ شورای تصمیم‌گیری نمی‌توانست ایجاد کند. زمانی که انقلاب پیروز شد، دانشجوی رشته مکانیک در آمریکا بودم. خیلی از دخترانی که بی‌حجاب بودند تحت‌تأثیر پیروزی انقلاب باحجاب شدند. مسیر باحجاب شدن دختران، یک اتفاق طبیعی بود که تحت‌تأثیر فضای انقلاب رخ داد. در میان مردان نیز شرایط به همین شکل بود و تغییرات ارزشی فراگیر صورت گرفت و تحولی عظیمی در نوجوانان و جوانان ایجاد شد. امام (ره) همیشه می‌فرمودند: «این مردم برای خدا قیام کردند، برای خدا گام برمی‌دارند و برای خدا در جنگ شرکت می‌کنند.» این «خداخواهی» و توحید، عنصر بسیار پررنگی محسوب می‌شد و البته تربیتی بود که توسط امام صورت گرفت. امام (ره) ادبیات توحیدگرایی را در میان نسل آن زمان پرورش داد. شاید شما از آن دوره ترسیمی نداشته باشید تا بدانید این موج چقدر قوی بود. خودمان در آمریکا به لس‌آنجلس، مرکز سرمایه‌داری این کشور برای تظاهرات علیه شاه می‌رفتیم. بخش قابل‌توجهی از ثروتمندان آمریکا در لس‌آنجلس هستند. در قلب این شهر علیه شاه، تظاهرات می‌کردیم و شعارهای توحیدی سر می‌دادیم. این اتفاق در ابعاد گسترده‌تر و عمیقی توسط همه اقشار جامعه در ایران افتاد. تغییرات در حد زیادی تحت‌تأثیر نفس انقلاب اسلامی است اما طبیعتاً انقلاب‌ها در مسیر حرکت‌شان نیازمند نهادسازی‌هایی هستند. این نهادسازی‌ها در جمهوری اسلامی خیلی خوب صورت گرفته است. ما به سرعت در ۱۲ فروردین ۱۳۵۸، نفس جمهوری اسلامی را به رای عمومی گذاشتیم و بیش از ۹۸ درصد مردم ایران تغییر نظام را از نظام شاهنشاهی به جمهوری اسلامی ایران تأیید کردند. از همان ابتدا نیز فضای گسترش و تعمیق انقلاب مردم‌سالارانه بود.

۹ در دوران دولت دوازدهم، شورا در سال تنها ۱۱ جلسه برگزار می‌کرد

شورای عالی انقلاب فرهنگی از سال ۱۳۶۳ رسمیت پیدا کرد و نخستین رئیس این شورا نیز رهبر حکیم انقلاب بودند. این اتفاق در دوران ریاست جمهوری ایشان رخ داد. اگر بخواهیم از دوره‌های اوج شورای عالی انقلاب فرهنگی صحبت کنیم باید بگوییم دوره اوج شورا به دوران ریاست ایشان برمی‌گردد. در آن دوره ۳۸ تا ۳۹ جلسه در سال برگزار می‌شد اما در دولت‌های یازدهم و دوازدهم به‌ویژه دوره دوم، تعداد جلسات شورا به ۱۱ جلسه در سال رسید.

پایه‌گذاری‌هایی در دوران ریاست مقام معظم رهبری صورت گرفت که می‌تواند گفت نهادسازی‌های حوزه علم و فرهنگ در این دوره به تصویب رسید. بعضی از اسناد ملی کشور در دوره‌های نهم و دهم ریاست جمهوری به تصویب رسید. سند نقشه جامع علمی کشور، سند مهندسی فرهنگی، سند تحول آموزش و پرورش و سند اسلامی شدن دانشگاه‌ها، اسنادی ملی هستند که در این دوره به تصویب رسیده‌اند. در حکم آبان ۱۴۰۰ حضرت آقا مجدداً تأکید شده روی اجرایی شدن این اسنادها کار کنید.

۹ ۱۷ ستاد در حوزه علم از سوی شورا مصوب شده است

یکی از اقداماتی که شورای عالی انقلاب فرهنگی انجام داده تاسیس نهادهای مهم و اثرگذار بر حوزه‌های «علم و فناوری» و «فرهنگ» بوده است. شورای عالی در حوزه علم، ۱۷ ستاد شامل ستاد نانو، زیست‌فناوری، گیاهان دارویی، علوم شناختی و... را مصوب کرده؛ در همین حوزه نهادسازی، بنیاد ملی نخبگان و سازمان ملی استعدادها درخشان را داریم. در دوره‌ای که من مسئولیت دبیری شورای عالی را برعهده داشتم، تاسیس سازمانی مثل سازمان ملی تعلیم و تربیت کودک اتفاق افتاد که دوره سه‌ساله‌ای به آموزش و پرورش کشور اضافه کرده است. تصمیمات جان‌دار بوده اما در بُعد اجرا بحث دیگری است که آموزش و پرورش تا چه اندازه و در چه دوره زمانی می‌تواند این مصوبه را اجرایی کند. به قدری شورای عالی در نهادسازی‌ها ورود کرده که نهادهای بزرگی را می‌توانیم ذکر کنیم؛ از دانشگاه‌ها مثل دانشگاه فرهنگیان و دانشگاه آزاد اسلامی که مصوب شورای عالی انقلاب فرهنگی است تا شورای گسترش آموزش عالی کشور و فرهنگستان‌ها شامل چهار فرهنگستان علوم، علوم پزشکی، زبان و ادب فارسی و همچنین فرهنگستان هنر. آنها شالوده‌های مهمی محسوب می‌شوند. سند نقشه جامع علمی کشور در راهبری این مسیر حتماً تأثیر تعیین‌کننده‌ای داشته است و امروز ادعا می‌شود نزدیک به ۷۰ درصد اقدامات ترسیم‌شده در سند نقشه جامع علمی کشور اجرایی شده است. به عنوان آیین‌نامه مدیریت دانشگاه‌ها، آیین‌نامه ارتقای اساتید و ده‌ها اسناد تکمیلی که به نوعی نظام رقابت و نخیکی را در دانشگاه‌ها تشویق می‌کند، مصوب شورای عالی انقلاب فرهنگی است. در آیین‌نامه ارتقا، نظام رقابت معنادار می‌شود و در نظام رقابت، مسابقه نگارش کتاب و مقالات بین‌المللی و همچنین کار پژوهشی مرتبط با مسائل اساسی کشور از دل این روند بیرون می‌آید.

در حوزه فرهنگ نیز به همین شکل پیش رفته‌ایم. سند مهندسی فرهنگی، سندی است که ۵۷ سند ملی در آن پیش‌بینی شده. یکی از بندهای پیوست در حکم اخیر مقام معظم رهبری این است: «پیگیری اجرای نقشه مهندسی فرهنگی و تکمیل اسناد و برنامه‌های بخشی آن با اولویت سینما، تئاتر، نمایش خانگی، موسیقی، ادبیات و رمان.» سند مهندسی فرهنگی این قابلیت را دارد که تمام عرصه‌های مهم فرهنگ را تقویت کند. البته مقام تصویب و اجرا متفاوت است. می‌بینیم خود مقام معظم رهبری می‌فرمایند: «من قبلاً ۵۰ درصد سهم را به برنامه و طرح می‌دادم و ۵۰ درصد سهم را برای اجرا قائل بودم، اما اگر اکنون کسی از من سوال کند، می‌گویم ۱۰ درصد طرح و ۹۰ درصد اجرا» چون اجرا کار سختی است. دبیرخانه شورای عالی وظیفه دارد دستورات را از مطالعات کارشناسی در پیوند با ذی‌نفعان تا تصویب در شورا و تا اطمینان از اجرایی شدن مصوبات دنبال کند.

افراد در مطالعات اجتماعی خود شورای عالی انقلاب فرهنگی را خطاب قرار می‌دهند و می‌گویند: «این وضع فرهنگ است. پس شما کار نکرده‌اید.» واقعا نمی‌شود این حرف را زد. باید از سوی دیگر دید چه مولفه‌ها و متغیرهایی در فرهنگ جامعه نقش داشته و آنها را دنبال کرد. یکی از رویکردهای کلیدی ما در دوره اخیر شورای عالی انقلاب فرهنگی، اجرایی‌سازی اسناد است. سعی کرده‌ایم اسناد را رصد کنیم تا به نتیجه برسد و مطمئن شویم چه میزان پیشرفت در اجرایی شدن اسناد خصوصاً اسناد جامع و ملی کشور صورت گرفته است. رویکرد در دوره‌های قبل شورای عالی انقلاب فرهنگی، بیشتر به سمت بالا بردن حجم مصوبات بوده اما در حال حاضر نگاه ما بر اصلاح این مسیر استوار است و بعد نظارتی شورا بر حسن اجرای مصوبات را تقویت کرده‌ایم.

۹ یکی از محورهای حکم اخیر رهبری

پیگیری سند تحول آموزش و پرورش است

اکنون مرجعی در حوزه «علم» و «فرهنگ» به‌وجود آمده که مقام معظم رهبری چندین بار در مقابل اسناد دیگری که از بیرون مثل سند ۲۰۳۰ به حوزه آموزش و پرورش تحمیل می‌شود، می‌گویند: «سند تحول آموزش و پرورش، سند خوبی است. این سند را دنبال کنید.» در حکم اخیرشان نیز بار دیگر یکی از محورها، اجرایی شدن سند تحول آموزش و پرورش است. لذا به نظر من رشد علم در ایران، بسیار مادیون سیاست‌ها و برنامه‌های شورای عالی انقلاب فرهنگی بوده و هست و می‌توان گفت این شورا مرجع اصلی حکمرانی کلان علم و فرهنگ است.»

در شورای عالی انقلاب فرهنگی تعادل نسبی بین توجه به علم و فرهنگ وجود دارد. شاید کار حوزه علم و فناوری راحت‌تر از حوزه فرهنگ باشد و البته این دو به‌سادگی قابل تفکیک نیستند و دو مقوله درهم‌تنیده هستند. در دوره‌ای که آیت‌الله رئیسی، ریاست شورای عالی انقلاب فرهنگی را برعهده دارند، ۵۰ درصد مصوبات مربوط به حوزه فرهنگ، ۴۵ درصد مربوط به حوزه علم و فناوری و پنج درصد نیز مربوط به حوزه مشترک است. درصد مصوبات زیاد است ولی باید به مرحله اجرا برسند. در گذشته سه مصوبه درخصوص بحث حجاب و عفاف داشتیم. شه‌ریور سال